

На основу члана 254. а. Закона о предузећима (“Службени гласник РС”, број 24/98, 62/02, 38/03 и 97/04) и члана 100. Закона о хартијама од вриједности – пречишћен текст (“Службени гласник РС”, број 4/02), Комисија за хартије од вриједности Републике Српске, доноси:

СТАНДАРДЕ УПРАВЉАЊА АКЦИОНАРСКИМ ДРУШТВИМА

Увод

Стандардима управљања акционарским друштвима (у даљем тексту: Стандарди) детаљније се утврђују механизми функционисања и заштите интереса у међусобним односима различитих носилаца интереса у акционарском друштву.

Носиоци интереса у акционарском друштву су постојећи и потенцијални акционари, кредитори, повјериоци, запослени, управа, надзорни одбор и држава.

Поштовањем стандарда управљања акционарским друштвима побољшава се конкурентна способност друштва, остварују се повољнији услови за инвестициону активност, те омогућава ефикасније функционисање финансијских тржишта.

Стандарди управљања акционарским друштвима утврђени су на бази слиједећих принципа корпоративног управљања усвојених од стране Организације за економску сарадњу и развој (ОЕСД-а):

1. Осигуравање основа за ефикасну примјену принципа управљања акционарским друштвима
2. Права акционара и кључне власничке функције
3. Равноправан третман акционара
4. Улога заинтересованих страна – носилаца интереса у управљању акционарским друштвима
5. Објављивање и јавност информација
6. Улога и одговорности одбора.

Стандарди садрже препоруке и сугестије, као и одредбе које су обавезујуће, јер произилазе и позитивних прописа за одређену област.

Препоруке и сугестије у тексту Стандарда наведене су уз употребу ријечи “**треба**” и “**може**”. Акционарска друштва нису обавезна да их примјењују али су у том случају обавезна да објаве образложење због чега то не чине. Ово омогућава акционарским друштвима да прилагоде своје Стандарде специфичностима индустрије којој припадају. Остали дијелови Стандарда садрже одредбе које су акционарска друштва обавезна да примјењују у складу са позитивним прописима.

I ПРАВА АКЦИОНАРА

1. Акционари имају право на управљање акционарским друштвом учешћем и гласањем на скупштини акционара, право на правовремено и редовно добијање релевантних информација о акционарском друштву, право на дио добити акционарског друштва, право на пренос акција, право на сигурну и брзу регистрацију власништва у акционарском друштву, право да бирају и смјењују чланове одбора, те право на дио ликвидационе масе.
2. Друштво треба да охрабри и подржи своје акционаре да активно и одговорно користе своја права.

Стандард 1 – Право на управљање акционарским друштвом

- 1.1. Акционари, власници обичних (редовних) акција имају право да учествују у управљању предузећем сразмјерно учешћу у основном капиталу.
- 1.2. Акционари остварују право на управљање акционарским друштвом учешћем у раду скупштине акционара, а на основу извјештаја о акционарима друштва, евидентираним у Регистру хартија од вриједности на дан доношења одлуке о сазивању скупштине.
- 1.3. Сваки акционар има право да учествује у раду скупштине акционара, да даје своје мишљење и предложи рјешења по свакој тачки дневног реда, те да поставља питања члановима управе и другим учесницима у раду скупштине, у вези са дневним редом.
- 1.4. Акционарска друштва треба да поштују принцип “једна акција – један глас”, те у складу с тим да прилагоде номиналну вриједност акција које су емитовали.
- 1.5. Управа акционарског друштва је обавезна да најмање једном годишње сазове скупштину акционара (редовна скупштина).
- 1.6. Управа треба да закаже скупштину акционара сваки пут када сматра да је то у најбољем интересу друштва или на захтјев акционара који имају или представљају најмање 10% или статутом одређен мањи дио основног капитала.
- 1.7. Редовну годишњу скупштину треба одржати најкасније у року од три мјесеца од дана подношења финансијских извјештаја управном одбору.
- 1.8. Скупштина акционарског друштва: доноси статут, доноси пословник о раду, утврђује пословну политику, усваја годишњи обрачун и извјештај о пословању (те консолидовани извјештај – уколико је друштво обвезник припреме ових извјештаја), одлучује о: расподјели годишњег добити и покрићу губитка, повећању и смањењу основног капитала друштва, статусним промјенама, промјени облика и престанку предузећа, оснивању нових предузећа, избору и опозиву чланова управног и надзорног одбора, ревизора и ликвидатора, те накнадама за њихов рад, промјени права везаних за поједине класе и врсте акција, остваривању захтјева акционарског друштва према члановима управе, надзорног одбора или акционарима у вези са накнадом штете настале при оснивању друштва или вођењу послова, те заступању друштва у судским поступцима против чланова управе.
Скупштина акционара треба да одлучује и о продаји или улагању више од 10% имовине друштва.
- 1.9. Сазивање скупштине објављује се најкасније 21 дан прије одржавања.

- 1.10. Оглас о сазивању скупштине треба да се објави у дневним новинама доступним на цијелој територији Републике Српске у тиражу већем од 5.000 примјерака, сједишту акционарског друштва и евентуалним организационим цјелинама ван сједишта друштва, заједно са дневним редом.
- 1.11. Сазивање скупштине не треба објављивати више од 45 дана прије дана одржавања.
- 1.12. Друштва треба да предузму све расположиве мјере и активности да обавијесте акционаре о мјесту и времену одржавања, дневном реду скупштине акционара, те да им обезбиједје једнаку могућност за ефикасно учешће у раду скупштине.
- 1.13. Акционаре који имају најмање десетину гласачких права, треба позивати на скупштину акционара посебним позивом.
- 1.14. Институционални инвеститори треба да одржавају скупштине акционара у сједишту или у мјесту пребивалишта највећег броја акционара.
- 1.15. За сваку тачку дневног реда о којој скупштина одлучује, управа прилаже приједлог одлуке.
- 1.16. Приједлог тачке дневног реда треба да садржи и назнаку правног основа за доношење одлуке и назнаку прописане већине за доношење предложене одлуке.
- 1.17. Приједлози одлука и други материјали о којима ће акционари гласати требају бити бесплатно расположиви, на самој скупштини, свим акционарима, без обзира на број гласова који имају.
- 1.18. Ако скупштина одлучује о измјени статута, у објављеном дневном реду назначује се мјесто гдје се налази текст статута који се мијења.
- 1.19. Управа друштва је обавезна да у року од 8 дана од дана објављивања сазива скупштине, о сазивању скупштине обавијести лица која заступају акционаре (пуномоћнике или удружење акционара), који су на посљедњој сједници скупштине остваривали гласачка права за акционаре, као и акционаре који су то унапријед затражили.
- 1.20. Акционар који има или представља најмање десетину основног капитала или статутом одређен мањи дио, у року од 8 дана од дана сазивања скупштине може од управног одбора писмено захтијевати да уврсти одређено питање у дневни ред скупштине, уз навођење разлога.
- 1.21. О прихватању или одбијању приједлога акционара за допуну и приједлог по већ кандидованој тачки дневног реда, управа друштва треба да писмено обавијести предлагаче.
- 1.22. Већином гласова присутних на самој сједници скупштине акционара може се допуњавати дневни ред, осим по питањима која захтијевају доношење одлука.
- 1.23. Акционар не може гласати у скупштини кад се одлучује: о ослобађању од обавеза и одговорности тог акционара; о признавању погодности акционара на рачун акционарског друштва; о утврђивању захтјева које друштво има у односу на тог акционара; о покретању или одустајању од спора против тог акционара и у другим случајевима кад тај акционар има интерес противан интересу друштва (клаузула конфликтности интереса).

- 1.24. О раду скупштине води се записник који обавезно садржи: мјесто и дан одржавања скупштине, констатацију на који начин и када је скупштина сазвана, предложени и усвојени дневни ред, име и презиме записничара, имена и презимена чланова верификационе комисије, списак присутних акционара на скупштини са бројем акција / гласова којим располажу, кратак садржај дискусије, резултате гласања по појединачним тачкама дневног реда (“за”, “против” и “уздржан”), констатацију предсједника о доношењу одлуке и издвојена мишљења појединих акционара.
- 1.25. Записник потписују предсједник скупштине и записничар, најкасније у року од 7 дана од дана одржавања скупштине.
- 1.26. Акционари и друга лица која имају правни интерес имају право увида у записник, на начин утврђен пословником о раду скупштине.
- 1.27. Акционар право гласа остварује лично или посредством пуномоћника. Лично гласање подразумијева учествовање у раду скупштине или гласање писменим путем.
- 1.28. У случају да акционар жели да гласа писменим путем, управа акционарског друштва је обавезна да то акционару, на одговарајући начин, омогући (прихватањем доставе писмена поштом и електронског гласања у одсуству).
- 1.29. Акционар може дати пуномоћ за заступање.
- 1.30. Пуномоћ се може дати пословно способном пунољетном физичком лицу и правном лицу
- 1.31. Пуномоћ се даје у писаној форми, а може бити овјерена код надлежног органа или овлаштеног лица у друштву.
- 1.32. Примјерак пуномоћи обавезно се доставља друштву.
- 1.33. Пуномоћ се може издати за једну или више скупштина, на одређено вријеме или до опозива.
- 1.34. Пуномоћ за заступање на скупштини акционара треба да садржи нарочито слиједеће податке: податке о властодавцу и пуномоћнику (пуно име и презиме, ЈМБГ и адреса становања), податке о броју, врсти и класи акција за које се даје пуномоћ, границе овлаштења, вријеме трајања пуномоћи. Пуномоћ може да садржи и упутство за гласање.
- 1.35. Удружење акционара може заступати акционара на скупштини на основу писаног уговора којим му је акционар пренио остварење свих или одређених гласачких права по својим акцијама или на основу прописане овјерене писане пуномоћи.
- 1.36. Лица која заступају акционаре саопштавају акционарима своје приједлоге за остваривање гласачког права по појединим тачкама дневног реда. Ако акционари лицу које их заступа не дају упутства за остваривање гласачког права, то лице ће гласачко право остваривати водећи рачуна о интересу акционара.
- 1.37. У случају да се право гласа остварује посредством пуномоћника, пуномоћник не може бити директор, члан управног нити надзорног одбора или одбора директора, с тим да у случају гласања писменим путем, акционар овлашћује предсједника скупштине да на скупштини у његово име прочита став акционара по свакој тачки дневног реда.
- 1.38. Друштво треба да осигура могућност провјере да ли је пуномоћник, по појединим тачкама дневног реда, гласао у складу са садржајем пуномоћи којом је акционар овластио пуномоћника да гласа.

Стандард 2 – Право на правовремено и редовно добијање релевантних информација о акционарском друштву

- 2.1. Акционари требају бити информисани о правилима и процедурама гласања на сједницама скупштине акционара. Поштовање овог принципа друштво треба да обезбиједи на начин да је сваком акционару бесплатно доступан статут и пословник о раду скупштине или на његов захтјев уручен или достављен.
- 2.2. Акционарима треба бити обезбијеђена довољна информисаност о свакој тачки дневног реда о којој треба да гласају. У смислу ове препоруке, довољна информисаност подразумијева: тачност, потпуност, правовременост и једноставну доступност информација на основу којих акционари треба да утврде свој став.
- 2.3. У случају постојања акција без гласачких права или са ограниченим гласачким правима, информације о овоме требају бити јавно објављене од стране акционарског друштва.
- 2.4. Акционари треба да имају могућност да претходно разматрају све приједлоге одлука о предузимању ванредних послова који би значајно промијенили стање имовине или обавеза акционарског друштва. У том смислу, посебно се објављују информације о продаји имовине друштва, статусним промјенама, планираним докапитализацијама и смањењима основног капитала, промјенама производног асортимана, те промјенама у управљачкој структури.
- 2.5. Прије одржавања редовне скупштине акционара, акционарима треба бити доступан финансијски извјештај друштва, са мишљењем ревизора.
- 2.6. Друштво треба да обезбиједи ажурно објављивање свих информација о сукобу интереса за сва лица која су предложена за именовање у управу или у надзорни одбор друштва или су учесници трансакција са друштвом, а нарочито уколико је тај сукоб интереса у вези са одлукама о којима акционари треба да гласају.
- 2.7. Подаци о власничкој структури друштва требају бити јавни и свакодневно доступни акционарима и потенцијалним инвеститорима.
- 2.8. Након одржане скупштине акционара управни одбор треба да, што је могуће прије, објави донесене одлуке на скупштини, на начине утврђене статутом.

Стандард 3 – Право на дио добити акционарског друштва

- 3.1. Акционар има право на удио у нераспоређеној добити коју скупштина одреди за расподјелу, у акцијама или у новцу сразмјерно номиналној вриједности акција.
- 3.2. Одлука скупштине акционара о расподјели нераспоређене добити за дивиденде обавезно садржи: назнаку о томе који акционари имају право на дивиденду (датум пресјека), начин исплате дивиденде, износ дивиденде у односу на номиналну вриједност акција и рок исплате дивиденде (ако се исплата врши у новцу).
- 3.3. Када донесе одлуку о исплати дивиденде у новцу, скупштина акционара треба да успостави и објави јасне процедуре и рокове за ефективно плаћање акционарима. Рок би требао бити разумно кратак - не дужи од 30 дана, а процедура једнака за све.

Стандард 4 – Право на пренос акција

- 4.1. Трансакције на тржишту капитала требају бити обављене на правичан и јаван начин, како би права свих акционара била заштићена.

4.2. Право располагања акцијама којима се организовано тргује на берзи, не може се ограничавати, осим у случајевима утврђеним законом.

Стандард 5 – Право на сигурну и брзу регистрацију власништва

5.1. Сваком акционару мора бити осигурано право на сигурну и брзу регистрацију власништва у акционарском друштву у року од три дана од дана настале промјене у власништву.

5.2. Друштво је обавезно да предузме све потребне радње у лицу брзе и сигурне регистрације власништва по основу емисије хартија од вриједности.

Стандард 6 – Право акционара да бирају и да буду бирани у управни одбор

6.1. Сваки акционар има право да буде биран у управни одбор и да бира чланове управног одбора.

6.2. Лица која су осуђена за кривична дјела против привреде и службене дјелатности за која су наступиле правне посљедице осуде, не могу бити чланови управе нити надзорног одбора, док те посљедице трају.

6.3. Процес именовања одбора мора бити формалан и јаван.

6.4. Статутом друштва треба омогућити да акционари, који имају мањински удио у друштву, могу имати члана управног одбора.

Стандард 7 – Право на дио ликвидационе масе

7.1. У поступку ликвидације друштва, акционари имају право на дио ликвидационе масе утврђен у поступку ликвидације друштва, сразмјерно учешћу у основном капиталу друштва.

II РАВНОПРАВАН ТРЕТМАН АКЦИОНАРА

Стандард 8 - Равноправан третман акционара

8.1. Друштва треба да осигурају равноправан третман свих акционара.

8.2. Акционари с акцијама исте врсте и класе, једнаке номиналне вриједности равноправни су.

8.3. Промјене у гласачким правима предмет су гласања на скупштини акционара.

8.4. У случају нових емисија акција постојећи акционари треба да имају право прече куповине.

8.5. Инвеститори требају бити унапријед упознати о свим правима, прије него што купе акције из нове емисије, у складу са проспектом који друштво обавезно припрема.

8.6. Трговање акцијама на основу интерних информација и активности с циљем злоупотребљавања положаја у друштву је забрањено.

8.7. Акционарима требају бити истовремено предочени сви ефекти произашли из пословних трансакција или питања која су од утицаја на рад и пословање друштва.

- 8.8. Замјена акција приликом обављања статусних промјена мора бити обављена на начин да не угрожава права акционара, нити та права могу бити дефинисана ван утврђеног замјенског односа акција правног (правних) претходника и правног (правних) сљедбеника.

III УЛОГА ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА – НОСИЛАЦА ИНТЕРЕСА У УПРАВЉАЊУ АКЦИОНАРСКИМ ДРУШТВИМА

Стандард 9 - Улога заинтересованих страна у управљању акционарским друштвима

- 9.1. Друштва треба да обезбиједи поштовање и кориштење законских права свих заинтересованих страна за рад друштва.
- 9.2. Друштва треба да обезбиједи активну сарадњу са свим заинтересованим странама у циљу стварања благостања, радних мјеста и одржавања финансијске стабилности друштва.
- 9.3. Друштво има право на накнаду штете уколико заинтересоване стране по било ком основу нанесу штету функционисању друштва.
- 9.4. Акционарска друштва, осим финансијских организација, не могу учествовати у правним пословима чији је предмет давање аванса, кредита или зајма, односно обезбјеђење аванса, кредита или зајма од стране акционарског друштва ради стицања акција друштва.
- 9.5. У односима са другим заинтересованим странама за рад акционарског друштва, друштво треба да извршава своје обавезе прецизно и на разуман начин, што ће обезбиједити дугорочни просперитет друштва и његових акционара.
- 9.6. Када се доносе одлуке по одређеним питањима друштво треба да узме у обзир све интересе заинтересованих страна, нарочито запослених.

IV ОБЈАВЉИВАЊЕ И ЈАВНОСТ ИНФОРМАЦИЈА

Стандард 10 – Објављивање и јавност информација

- 10.1. Друштво треба да обезбиједи правовремено објављивање и јавност информација о свим материјалним питањима у вези са друштвом, укључујући финансијску ситуацију, пословање, власништво и управљање друштвом.
- 10.2. Јавно објављивање финансијских извјештаја и других информација о друштву треба да омогуће процјену вриједности емитента са становишта правног статуса, финансијске позиције, пословних могућности и права у вези са хартијама од вриједности. Извјештаји морају садржавати разумљиве коментаре и анализу пословања од стране управе друштва.
- 10.3. Информација о материјалним питањима је она информација чије посједовање може утицати на доношење економске одлуке од стране њеног корисника.
- 10.4. Друштво такође, треба да осигура објављивање информација о нематеријалним питањима, као што су: развојни планови и њихов утицај на економски и социјални положај запослених, кретање и промјене зарада, заштита и безбједност на раду и мјере за побољшање услова рада, циљеви друштва, већински власници, чланови управе и надзорног одбора и њихова примања, разлози за евентуалну оставку или раскид уговора, информације о: ревизору, расподјели добити, статусним промјенама,

промјенама облика предузећа и оснивању предузећа, политику управљања друштвом, трансакције повезаних страна, предвидивим материјалним факторима ризика и механизмима за управљање ризиком (уколико нису у домену пословне тајне), материјалним питањима везаним за запослене и друге заинтересоване за рад друштва, структури и политици управљања, те правима која су управи дата да акције друштва купују по повољнијим цијенама од тржишних (као варијабилне компоненте плаћања за њихов рад), објављеној понуди за преузимање, промјенама у портфељу акција предузећа појединачних чланова управног и надзорног одбора.

- 10.5. Информације финансијског карактера морају се објавити на основу извјештаја овлаштеног ревизора, најкасније у року од 15 дана од дана њиховог усвајања на скупштини акционара.
- 10.6. У случају да се у јавности појаве различите гласине у вези са пословањем друштва, друштво је обавезно да изда обавјештење у јавности којим би потврдило или негирало те гласине.
- 10.7. Потребно је јасно дефинисати надлежности различитих органа друштва у смислу прикупљања, анализе, припреме и објављивања релевантних информација.
- 10.8. Све информације о значајним догађајима, већим трансакцијама и релевантне материјалне информације у смислу пословања друштва требале би се у потпуности објавити на благовремен начин, тако да су доступне свим акционарима.
- 10.9. Предмет посебно детаљног објављивања треба да буду трансакције са повезаним лицима, а нарочито са повезаним правним лицима у форми консолидованих финансијских извјештаја, припремљених у складу са рачуноводственим стандардима.
- 10.10. Предмет објављивања су и промјене у структури власништва, нарочито у случајевима када стицалац прелази преко 10, 25, 50 и 75 %.
- 10.11. Предмет објављивања је и списак предузећа у којима друштво посједује власничко учешће преко 10%, уз објаву назива и сједишта предузећа, те процента учешћа.
- 10.12. Акционари морају бити упознати са детаљима трансакција у које улазе чланови управе и надзорног одбора директно или индиректно са друштвом или његовом организационом цјелином.
- 10.13. Различита повезивања и аранжмани који омогућавају појединим акционарима степен контроле који није сразмјеран њиховом акцијском капиталу требају да буду објављени.
- 10.14. Информације које се објављују у случајевима јавне понуде акција друштва морају бити такве да омогућавају инвеститорима да остваре фер процјену правног статуса, финансијског положаја, пословне могућности и цијена акција.
- 10.15. Друштво и запослени у друштву обавезни су да припреме и поштују процедуре којима се од конкуренције штите информације значајне за очување тржишне позиције.
- 10.16. Информације се требају припремати и објављивати у складу са рачуноводственим стандардима и стандардима објављивања финансијских и других информација.
- 10.17. Начини објављивања информација требали би обезбиједити корисницима поштен, правремен и повољан (јефтин) приступ релевантним информацијама.

- 10.18. Друштво треба да користи медије (дневне новине, електронске медије, WEB страницу) за објављивање наведених информација, који омогућавају да се осигурају једнаки услови за инвеститоре који тргују хартијама од вриједности. О избору појединачног медија мора постојати одлука, која је наведена у општим актима друштва.
- 10.19. Друштво не треба да даје информације трећим странама које садрже било какве информације из саопштења за јавност прије него што буду јавно објављене, осим лицима овлашћеним од стране Владе, лицима која обављају функцију савјетника друштва, уз нагласак да ни они не могу да наруше принцип повјерљивости информација.
- 10.20. Друштво које врши објављивање било каквих информација у иностранству обавезно је да врши објављивање таквих информација и на домаћем тржишту.
- 10.21. Друштво треба да укључи у финансијске извјештаје и изјаву о усклађености с принципима и стандардима управљања акционарским друштвима у годишњем извјештају, с тим да ће детаљно појаснити усклађеност дјеловања са принципима и стандардима управљања акционарским друштвима, те појаснити и навести разлоге евентуалних одступања од принципа и стандарда.

V УЛОГА И ОДГОВОРНОСТИ ОДБОРА

Стандард 11 – Улога и одговорности одбора

- 11.1. Чланови управе и надзорног одбора врше своје функције у најбољем интересу акционарског друштва и у вођењу послова поступају с пажњом доброг привредника, те поштујући обавезе повјерљивости података.
- 11.2. Одбори треба да осигурају одговарајуће системе контроле, праћења ризика, финансијску контролу и поштовање закона.
- 11.3. Дужности, надлежности и овлаштења различитих нивоа одбора и управе требали би се јасно дефинисати и раздвојити.
- 11.4. Одбори треба да осигурају интегритет система финансијског рачуноводства и извјештавање друштва базирано на извјештају независног ревизора.
- 11.5. Одбори треба да надгледају процес објављивања информација о друштву, као и комуникацију са заинтересованим странама за рад друштва.
- 11.6. Одбори треба да обезбиједу контролу потенцијалних конфликта у остваривању интереса управе, чланова одбора и акционара, укључујући злоупотребе имовине друштва и извршавање трансакција са повезаним лицима.
- 11.7. Управни и надзорни одбор блиско сарађују, како би се максимизирао резултат рада предузећа.
- 11.8. Током мандата и након мандата сви чланови надзорног одбора треба да поштују принципе повјерљивости информација у вези са радом друштва. Управни одбор мора да осигура да запослени у друштву такође поштују овај принцип. Управни одбор треба да усвоји правила повјерљивости и методе за заштиту таквих информација, те санкције за нарушавање тих правила.

- 11.9. Сви чланови одбора друштва одговарају за штету коју проузрокују друштву и акционарима, а у складу са законским прописима.
- 11.10. Надлежни орган или заинтересована страна може покренути поступак пред надлежним судом против чланова одбора који су донијели одлуку којом се наноси штета друштву, повјериоцима или власницима.
- 11.11. Информације о накнадама и економским користима било које врсте, коју чланови надзорног одбора, запослени или чланови управе могу остварити на основу позиције и рада у друштву, морају бити у потпуности достављене надзорном одбору, те у случајевима када се ради о члановима надзорног одбора, управи и акционарима. Информације о додатним приходима које произлазе из позиције неког лица у друштву, чак и ако нису плаћени од стране друштва, такође требају бити достављене одговарајућим органима друштва.

Управа друштва

- 11.12. Управа је надлежна за независно руковођење друштвом и треба да осигура поштовање свих закона и других прописа, као и да узме у обзир све интересе заинтересованих страна за рад друштва, у складу са пословним ризиком којем је друштво изложено.
- 11.13. Управни одбор треба да штити права акционара, обезбјеђујући да се поштују сви уговори, закони и подзаконска акта, те стандарди управљања акционарским друштвима.
- 11.14. Ниједан члан управе не смије при доношењу одлука претпоставити личне интересе интересима друштва, нити својим одлукама смије за себе искористити пословне прилике намијењене друштву.
- 11.15. Чланови управе не смију, при обављању својих дјелатности, захтијевати нити прихватати од трећих лица плаћања, нити било које друге врсте погодности за себе нити за било које друго лице, нити давати трећим лицима незаконите предности на основу којих та лица могу стећи корист.
- 11.16. Чланови управе и надзорног одбора могу се бавити додатним активностима из домена послова управе и надзорног одбора у другим друштвима, само уз одобрење надзорног одбора друштва.
- 11.17. Сваки члан управног одбора је обавезан да извјести надзорни одбор друштва о промјени у свом портфељу акција друштва, најкасније 24 часа, од дана када је трансакција закључена. Друштво мора јавно објавити ову информацију.
- 11.18. Предсједник управног одбора обавјештава предсједника надзорног одбора без одлагања о важним питањима и чињеницама за процјену пословне ситуације друштва, као и за могуће посљедице које могу да утичу на управљање предузећем.
- 11.19. Управа израђује стратегију пословања друштва, координира њену израду са надзорним одбором, те осигурава њено спровођење.
- 11.20. Управа треба успоставити унутар друштва одговарајући систем интерне контроле и управљања ризицима.
- 11.21. Поред редовног достављања годишњих финансијских извјештаја, консолидованих финансијских извјештаја и извјештаја ревизора, управа би требала у разумном року, обезбјеђивати надзорном одбору редовне, благовремене, поуздане и детаљне информације о догађајима који могу значајно утицати на будућу успјешност пословања

друштва и/или финансијску ситуацију друштва. У случају непотпуности таквих информација, чланови надзорног одбора могу захтијевати додатне информације.

11.22. Управа не смије санкционисати или пријетити запосленом који је уједно и акционар, губитком радног мјеста, због његовог дјеловања при остваривању акционарских права.

Надзорни одбор

11.23. Надзорни одбор контролише да ли друштво послује у складу са законом и другим прописима, добрим и пословним обичајима пословним моралом.

11.24. Надзорни одбор треба објективно и независно од управе друштва да контролише обављање послова друштва.

11.25. Да би испунили своје одговорности, чланови надзорног одбора морају имати приступ тачним и правовременим информацијама.

11.26. Надзорни одбор треба да се састоји од чланова који адекватно разумију пословање привредног друштва, који имају неопходне способности, знање и стручност потребну за обављање њихових дужности.

11.27. Предсједник надзорног одбора треба да координира рад надзорног одбора, те да подстиче друге чланове на активан и ефикасан рад. У случају да неки од чланова не присуствују сједницама или су неактивни на сједницама одбора ова информација треба бити објављена на скупштини акционара.

11.28. Предсједник надзорног одбора треба да осигура да су сви чланови надзорног одбора, прије одржавања састанка надзорног одбора, информисани на одговарајући начин о питањима о којима ће се расправљати током састанака надзорног одбора.

11.29. Ниједан члан надзорног одбора не смије при доношењу одлука претпоставити личне интересе интересима друштва, нити својим одлукама смије за себе искористити пословне прилике намијењене друштву.

11.30. Ниједан члан надзорног одбора не смије тајним дјеловањем остваривати личну корист на основу своје позиције у друштву.

11.31. Надзорни одбор не смије толерисати неоправдано кориштење имовине друштва нити злоупотребу овлаштења, укључујући и издавање или откуп хартија од вриједности друштва по неадекватним цијенама.

11.32. Надлежности надзорног одбора требају бити:

- а) учествује у изради и процјењује пословну стратегију друштва и пословних планова, годишњег буџета, те дефинише генералну политику управљања ризицима;
- б) прати спровођење планова и успјешност пословања друштва, те указује на одступања од планираних вриједности;
- в) одобрава и надзире веће капиталне издатке, набавке и продаје;
- г) осигурава поштовање процедуре и јавност процеса именована и избора одбора;
- д) прати и предузима одговарајуће активности у ситуацијама сукоба интереса управе, чланова других одбора и акционара, укључујући злоупотребу средстава предузећа и злоупотребу у трансакцијама са трећим лицима;

- ђ) осигурава интегритет рачуноводствених и система финансијског извјештавања друштва, укључујући вањску, независну ревизију и постојање адекватних система контроле, посебно система за управљање ризиком, финансијске и пословне контроле, те поштовања закона и релевантних стандарда;
 - е) надзире процесе објављивања и дистрибуције финансијских и нефинансијских информација о пословању друштва;
 - ж) даје мишљење о датој понуди за преузимање друштва пред скупштином акционара и понуди за преузимање како би акционари могли донијети одлуку о тој понуди;
 - з) одобрава давање зајма друштва члановима управног и надзорног одбора или с њима повезаним лицима.
- 11.33. Надзорни одбор, треба дефинисати и усвојити интерне принципе и стандарде управљања акционарским друштвом, укључујући принципе изузећа, објављивања сукоба интереса и јавности информација о накнадама, те их примјењивати на основу сопствених процедура.
- 11.34. Сваки члан надзорног одбора мора осигурати и посветити довољно времена дужностима и активностима у надзорном одбору.
- 11.35. Ако је неки од чланова надзорног одбора учествовао на мање од пола састанака надзорног одбора у току године, информација о томе мора бити објављена у извјештају о раду надзорног одбора.
- 11.36. Предсједник надзорног одбора координира рад надзорног одбора и предсједава његовим састанцима.
- 11.37. Предсједник надзорног одбора редовно одржава контакт са управом и консултује се са управом по питањима пословне стратегије, пословног развоја и управљања ризицима у друштву.
- 11.38. Надзорни одбор се састаје редовно, најмање једном у два мјесеца. Све одлуке надзорног одбора доносе се на састанцима надзорног одбора.
- 11.39. Сви чланови надзорног одбора се позивају на састанке надзорног одбора на исти начин који осигурава истовременост, једнаку информисаност и једнак приступ свим релевантим информацијама свим члановима надзорног одбора. У случају великог броја чланова надзорног одбора или њихове географске удаљености, надзорни одбор може одржати састанак уз могућност гласања уз кориштење савремене технологије.
- 11.40. Састанци надзорног одбора треба да се одржавају без присуства чланова управног одбора.
- 11.41. Надзорни одбор мора доставити извјештај о свом раду, те тачно и свеобухватно извјештавати скупштину акционара о свом раду, најмање једном годишње. Извјештај садржи детаљне информације о раду управног одбора и друштва у цјелини, опис и оцјену сарадње са управним одбором и са ревизором, као и став и оцјену мишљења ревизора.

- 11.42. У годишњем извјештају надзорног одбора детаљно се приказује успјешност управе и пословања друштва у поштовању ових стандарда, сарадња надзорног одбора са управом и вањским ревизором, те мишљење надзорног одбора о извјештају ревизије. Надзорни одбор мора доставити детаљну анализу годишњег извјештаја друштва и доставити годишњи извјештај акционарима, без обзира да ли га одобрава или има одређене коментаре на њега.
- 11.43. Сваки члан надзорног одбора је обавезан да извијести друштво о промјени у власништву над акцијама друштва, не касније од 24 часа од дана када је трансакција закључена. Друштво мора јавно објавити ову информацију.
- 11.44. Надзорни одбор би требао установити посебне одборе који су у стању доносити квалификоване, стручне, независне и професионалне анализе конкретних проблема, чиме повећава ефикасност сопственог рада.
- 11.45. Између управног и надзорног одбора треба да постоји континуиран контакт, при чему је од изузетне важности да постоји поштовање повјерљивости размијењених информација између њих.

Сукоб интереса

- 11.46. Члан управе, надзорног одбора и одбора извршних директора друштва и прокуриста могу закључити с предузећем у коме имају то својство уговор о кредиту, кауцији, гаранцији, авалу и јемству, као и други правни посао утврђен оснивачким актом, односно статутом, по одобрењу осталих чланова управног и надзорног одбора. Овакво одобрење потребно је и за правни посао који закључе друга лица, у коме постоји заинтересованост лица из тог става. Заинтересовано лице не може гласати у управном или надзорном одбору приликом одлучивања о одобрењу. О одобрењу и правном послу обавештавају се акционари на првој скупштини. Оснивачким актом, односно статутом може се предвидјети да давање одобрења није потребно за послове закључене под уобичајеним условима.
- 11.47. Члан надзорног одбора је у сукобу интереса, у случајевима:
- а) Ако је имао или још има значајне пословне односе са друштвом или другим друштвима из исте дјелатности;
 - б) Ако је члан управе другог друштва или групације друштава;
 - в) Ако је у управи његов супружник или сродници у правој линији до трећег степена и у побочној линији до другог степена сродства;
 - г) Ако је он већински акционар или акционар са удјелом који га чини квалификованим акционаром друштва;
 - д) Ако је лице с пословним, финансијским или уским породичним односима са неким већинским акционаром или акционаром са улогом који га чини квалификованим акционаром друштва;
 - ђ) Ако је важан добављач/купац роба и услуга (укључујући савјетодавне и ревизорске услуге);
 - е) Ако је, на било који други начин, повезан за горе поменутих групама и категоријама лица, тако да ти односи утичу на његово независно и непристрасно одлучивање.

- 11.48. Сви чланови управе, као и чланови надзорног одбора требају да пријаве постојање сукоба интереса надзорном одбору.
- 11.49. Управа и надзорни одбор су дужни да осигурају да лице које има сукоб интереса са друштвом по одређеним питањима не одлучује или се уопште не бави тим питањем у име друштва.
- 11.50. Уколико се лице суочи са сукобом интереса у свом раду, о томе мора обавијестити надлежни орган који није у таквом сукобу интереса, према јасно утврђеним процедурама и роковима, утврђеним општим актом друштва.
- 11.51. Чланови надзорног одбора не би требали одлучивати или рјешавати питања у име друштва ако имају сукоб интереса са друштвом по том предмету. Тај предмет ће умјесто тога рјешавати виши орган или равноправан члан који нема такав сукоб интереса. У случајевима гдје то није практично могуће, виши орган који нема такав сукоб интереса мора бити у потпуности обавијештен о природи и значају питања и о детаљима сукоба интереса.
- 11.52. Сваку одлуку коју донесе лице које има сукоб интереса требало би процјенити по најстрожијим стандардима правичности и независности.
- 11.53. Материјални сукоб интереса или сукоб интереса који није привремене природе, а у којем се нашао члан надзорног одбора, треба да резултира окончањем мандата тог члана.
- 11.54. Због потенцијалног сукоба интереса у надзорни одбор не могу бити бирана лица која су чланови управног одбора, директор, прокуристи и други запослени у предузећу, као и сродници тих лица до трећег степена сродства.
- 11.55. Знања стечена у вези са пословањем друштва запослени у друштву не могу злоупотребљавати противно интересима акционара и пословном угледу предузећа. Садржај поменутих знања мора бити прецизно утврђен одлуком управе друштва.
- 11.56. Ниједан члан надзорног одбора, запослени или члан управе друштва не смије примати новац, поклоне или друге погодности за себе или било које друго лице, нити трећим странама давати било какве незаконите погодности.
- 11.57. Већина чланова надзорног одбора требали би бити независни од управе и бити слободни од било каквих пословних и других односа и веза који могу значајније утицати на њихово објективно и професионално расуђивање при доношењу одлука, укључујући и захтјев да бивши чланови управног одбора не могу бити именовани у надзорне одборе.
- 11.58. Надзорни одбор би требао редовно вршити процјену независности својих чланова, и од сваког члана би требало захтијевати да достави релевантне информације неопходне за процјену независности тог члана надзорног одбора.
- 11.59. Критеријуми за утврђивање независности чланова надзорног одбора су слиједећи:
- а) није акционар друштва нити је повезан пословно или на неки други начин с већинским или квалификованим акционаром друштва;
 - б) у посљедње три године, није био члан управе тог друштва;
 - в) не прима било какву финансијску накнаду од друштва осим накнаде за своје чланство у надзорном одбору;

- г) у посљедње три године није био главни савјетник, консултант нити челни човјек неког субјекта који је ангажован као консултант друштву;
 - д) није значајан добављач нити клијент друштва, запослени, нити члан неког управљачког органа таквог добављача или клијента, или неког другог друштва из исте дјелатности;
 - ђ) нема друге, материјално значајне уговорне односе са друштвом;
 - и) нема никаквог интереса нити пословних и других односа за које би се могло сматрати да значајно утичу на његову способност да поступа у најбољем интересу друштва.
- 11.60. Код оцјењивања независности члана надзорног одбора, требају се узети у разматрање и његови породични односи, чланства у другим тијелима управљања у истом друштву, те односи са другим лицима која се не сматрају независним, као и друге везе, интереси и околности, који би могли имати утицаја на независност тог лица.
- 11.61. Друштва треба да обезбиједи поштовање принципа према којем чланови управе и надзорног одбора не могу имати то својство, нити бити запослени, односно прокуристи у било ком другом предузећу, односно другом правном лицу исте или сродне дјелатности која би могла бити конкурентна, нити могу бити предузетници који обављају такву дјелатност.
- 11.62. Лица која обављају функције директора, чланова управног одбора, одбора извршних директора или чланова надзорног одбора у другим правним лицима (која обављају дјелатност различиту од дјелатности коју обавља друштво) дужна су о томе обавијестити друштво.
- 11.63. Лица која обављају функције директора, чланова управног одбора, одбора извршних директора или чланова надзорног одбора, а посједују акције у другим правним лицима дужна су о томе обавијестити друштво.
- 11.64. Због потенцијалног сукоба интереса исто лице не може бити директор у два одвојена, а повезана правна лица. Такође, у повезаним предузећима директор матичног предузећа не може бити предсједник управног одбора зависног предузећа, а директор зависног предузећа не може бити предсједник управног одбора матичног предузећа.
- 11.65. Чланови управе у склопу својих активности не могу тражити или прихватати од треће стране плаћање или друге погодности за себе или за било које друго лице нити трећим лицима давати незаконите предности.
- 11.66. У свом извјештају, надзорни одбор информисе скупштину акционара о ситуацијама сукоба интереса, те о својим активностима и дјеловањем у вези са тим ситуацијама.

Накнаде чланова надзорног одбора и управе

- 11.67. Одређивање накнада за чланове надзорног одбора и управе друштва требало би бити засновано на јасним и јавно објављеним принципима и процедурама, при чему накнаде не морају бити само фиксно утврђене, већ се могу одредити различити облици стимулација у форми накнада базираних на резултатима пословања, који се одвојено објављују у финансијским извјештајима.

- 11.68. Код утврђивања износа накнаде, треба узети у обзир успјешност пословања друштва, његове финансијске резултате, обим надлежности сваког члана надзорног одбора и управе и функције које су им повјерене, те ниво накнада чланова надзорних одбора и управа у упоредивим друштвима која послују на тржишту.
- 11.69. Све врсте и износи накнаде или других економских користи које чланови органа друштва имају од друштва требају бити објављене надлежним органима који су бирали те појединце.

Одбор за ревизију (уколико у организационој структури друштва постоји)

- 11.70. Одбор за ревизију се бави питањима рачуноводства и управљања ризиком, независности и објективности екстерног ревизора и чланова тима екстерне ревизије, дефинисањем мандата екстерног ревизора, усмјеравањем екстерног ревизора на одређење кључних тачака, те дефинисање накнаде за ревизију и уговарање ревизије.
- 11.71. Надзорни одбор именује одбор за ревизију, који се састоји од лица која су слободна од сукоба интереса и која задовољавају критеријуме независности.
- 11.72. Чланови одбора за ревизију треба да имају одговарајуће стручне и моралне карактеристике које обезбјеђују независност у раду, попут: независности од управног одбора, способности да расуђују објективно, потпуно разумијевање сврхе и одговорности одбора за ревизију, расположивост довољног времена да се може посветити обавезама у одбору, широка стручна знања, познавање активности друштва, довољно знања из области финансија, те рачуноводствених и ревизорских стандарда.
- 11.73. Предсједник одбора за ревизију треба бити лице одговарајуће стручности и искуства у пословима рачуноводства, финансија и ревизије.
- 11.74. Овлаштења, дужности и надлежности одбора за ревизију требају бити јасно дефинисане, писменим описом радних задатака.
- 11.75. Предсједник одбора за ревизију не треба да буде лице које је у периоду од најмање 5 година уназад било члан управног одбора.
- 11.76. Одбор за ревизију се треба састајати у редовним интервалима и то најмање два пута годишње, а о својим активностима извјештава надзорни одбор.
- 11.77. Одбор за ревизију треба пратити и анализирати обим ревизије која се обавља у друштву, њене резултате, те подносити приједлоге скупштини акционара друштва, у вези са том проблематиком.
- 11.78. Одбор за ревизију сарађује са именованим екстерним ревизором друштва и осигурава континуирану и ефикасну размјену мишљења и информација неопходних за рад одбора.
- 11.79. Одбор за ревизију би требао извјештавати надзорни одбор о питањима одабира рачуноводствених политика.

Ревизија и систем интерне контроле

Екстерни ревизор

- 11.80. Ревизија треба да буде обављена у складу са професионалним и етичким принципима и стандардима, који се примјењују у Републици Српској.
- 11.81. Приједлог за избор независног екстерног ревизора даје надзорни одбор.

- 11.82. Екстерни ревизор не може бити из предузећа које већ обавља консултантске услуге за предузеће или у случају да више од 30% прихода ревизорска кућа остварује у пословању са тим друштвом, осим у првој години свога рада.
- 11.83. Прије него што се именује екстерни ревизор на сједници скупштине акционара, акционари требају бити информисани о томе да ли је ревизорска кућа раније већ ангажована на пословима ревизије. Предузеће не би требало да именује истог ревизора на период који је дужи од 5 година.
- 11.84. Акционари би требали бити информисани о томе да ли постоје било које околности или чињенице које могу да узрокују конфликт интереса.
- 11.85. Именовани екстерни ревизор би требао бити присутан на скупштини акционара, када се разматра усвајање финансијских извјештаја.

Интерна контрола

- 11.86. У циљу установљавања механизма за заштиту интереса акционара и имовине друштва, управа треба установити и осигурати функционисање адекватног и ефикасног система интерне контроле.
- 11.87. Лица надлежна за област интерне контроле директно одговарају управи друштва и морају бити независна и непристрасна у свом раду.
- 11.88. Основни задатак лица надлежних у овој области је да укажу на ризике који би евентуално могли утицати на успјешност у пословању и на успјешно испуњавање пословних планова. Њихов рад укључује провјеру процедура ефикасног пословања друштва, као и откривање и смањење финансијских и других ризика, те спријечавање остваривања незаконитих користи, у циљу олакшавања оптималног економског пословања друштва и успјешног управљања ризиком.

Односи са осталим заинтересираним странама

- 11.89. Потребно је подстицати активну сарадњу између друштва и осталих заинтересованих страна за рад друштва у циљу стварања благостања, радних мјеста и одрживост финансијски здравих друштава.
- 11.90. У односима са другим заинтересираним странама (запосленима, повјериоцима, клијентима, добављачима), друштво остварује своја права на фер принципима тржишног пословања и испуњава своје обавезе на одговоран начин, чиме се обезбјеђује дугорочан просперитет друштва и његових акционара.
- 11.91. Уколико остале заинтересиране стране учествују у процесу управљања, оне би требале имати приступа релевантним, прецизним и поузданим информацијама на благовременој и редовној основи.
- 11.92. Остале заинтересиране стране, укључујући појединачне запослене и њихова представничка тијела, требају имати могућност слободног изражавања својих ставова надзорном одбору и управи, а да због таквог чињења њихова права не буду угрожена.

VI Завршне одредбе

Стандарди управљања акционарским друштвима ступају на снагу осмог дана од дана објављивања у Службеном гласнику РС.

Предузећа чије акције котирају на берзи обавезна су да примјењују ове Стандарде. Препоручује се да и остала акционарска друштва прихвате ове Стандарде и уграде их у своја општа акта.

Број: 01 – XI – 3701/05

Датум: 29.12.2005. године

Предсједник
Комисије за хартије од вриједности
Републике Српске

Миодраг Јандрић дипл. ек.

Стандарди управљања акционарским друштвима су објављене у Службеном Гласнику РС број 3/06 од 19.01.2006. године